

קונטרס כ"ב שבט – תשע"ח

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

בלתי מוגה

מאמר ד"ה כי תשא ה'תשל"ח

סיום על מסכת ברכות

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושמונה לבריאה

לזכות

יוסף יצחק הכהן בן רישא

זוגתו נחמה דינה בת מלכה רייזל

בנם מנחם מענדל הכהן בן נחמה דינה

בנם לוי הכהן בן נחמה דינה

בתם חי' מושקא בת נחמה דינה

בתם אסתר מרים בת נחמה דינה

בנם משה פינחס הכהן בן נחמה דינה

בנם מרדכי הכהן בן נחמה דינה

שיחיו לאריכות ימים ושנים טובות

כץ

להצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו

בטוב הנראה והנגלה בגשמיות וברוחניות

ולנחת רוח יהודי חסידותי מתוך שמחה וטוב לבב

כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ואף כי לפעמים שכל האדם אשר מוגבל הוא, ככל עניני בשר ודם, אין משיג ותופס זה תיכף, וצריך להתבוננות בזה וכו'.

לכתבה שהרי האדם רמה ותולעה וכו' ומה ערך לפעולתו בתורה ומצות. — גם זה מובן מהמבואר באר היטב בתניא קדישא, אשר הנפש האלקית היא **חלק אלקה ממעל ממש**, שזהו היפך הגמור מרמה ותולעה חיו, והרי כל פעולה טובה באה ע"י חלק אלקה ממעל ממש זה.

לכתבה שאינה יכולה לקיים כל תרי"ג מצות — פליאה על כתבה בהתלוננות שאינה יכולה לקיים, שהרי לא רק בנוגע אליי המצב כן הוא, כ"א בנוגע לכאוו"א, בפרט בתקופתנו זו משחרב בית המקדש, ומלכתחלה אין מקום להתלוננות האמורה, שהרי פעולה אחת ביכולתה להגביה את האדם להשמים ושמי השמים, והרי אפילו כהן גדול ביום הכפורים בקדש הקדשים מקיים הי מצוה אחת, הקטרת הקטרת, ובמצבו הרי זה תכלית העילוי במין האדם ותכלית הקדושה בזמן ובמקום.

התקוה שמכירה אשר העצבות הוא מפיתויי היצר, ומי זה ישמע ח"ו למלך זקן וכסיל.

ויהי רצון שתוסיף בהנהגה בחיי היום יומים ע"פ הוראת תורתנו תורת חיים, ובזה כמובן עניני ההדרכה שהוטל על שכמה, הדרכה ליהדות המסורתית, והרי כל אחת מבנות ישראל נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

כל מה דעביד רחמנא לטב עביד: ברכות ס, סע"ב.
בתניא קדישא .. חלק אלקה ממעל ממש: רפ"ב.
למלך זקן וכסיל: קהלת ד, יג ובפרש"י.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת יום ההילולא כ"ב שבט — יאָרצייט־הילולא השלשים של הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע —
הננו מוציאים לאור קונטרס הכולל: א) מאמר ד"ה וידבר גו' כי תשא, שנאמר — בחדרו הק' — במוצאי ש"פ ויקהל, פ' שקלים ה'תשל"ח (לפני ארבעים שנה).
ב) סיום על מסכת ברכות, משיחות כ"ף כסלו וש"פ וישב ה'תשל"ז, הנחה בלתי מוגה.

*

בתור הוספה — מכתב (תדפיס מכרכי אגרות־קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ראש השנה לאילנות, טו בשבט, ה'תשנ"ח,
ברוקלין, נ.י.

©

Published and Copyright 2018 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5778 • 2018

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse
538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237
(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס
על ידי חיים שאול בן חנה
בדפוס "ועד הנחות בלה"ק"
(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

ועד שבאים לשלימות ענין השלום – לא רק כפי שהי' במ"ת שאומות העולם "נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו .. אמר להם חמדה טובה יש לו .. וביקש ליתנה לבניו, שנאמר ה' עוז לעמו יתן, [מיד] פתחו כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום"⁶⁷, אבל לאח"ז נשארו אוה"ע בשלהם, אלא כפי שיהי' לעתיד לבוא, ש"אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד"⁶⁸, "והיתה לה' המלוכה"⁶⁹, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

67) זבחים קטז, א. ספי"א.
68) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם ה' מלכים 69) עובדי' בסופו.

תוכן המאמר

"זה יתנו": העבודה היא – ליתן הענין הגלוי (זה), כחות הגלויים שבנפש, שזוהי כללות העבודה מצד חלק הנשמה שמתלבשת בגוף; ועי"ז נמשך גם בחי' שרש ומקור הנשמה, ראש בני ישראל.

"העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט" – הו"ע המס"נ שבו משתווים כל בני". אך כיון שענין המס"נ צריך לחדור בכל עשר כחות הנפש, עשר גרה [לפי שצריך לקיים לא רק את טעם הבריאה שנתאוה הקב"ה דירה בתחתונים, שזהו בכולם בשוה, אלא גם את טעמי הבריאה הפרטיים, ע"י העבודה בפרטי עשר הכחות], נרגש גם החילוק בין עשר הכחות דעשיר לעשר הכחות דדל, אלא שכולם חדורים בענין המס"נ, שלכן הרי זה באופן שהעשיר לא ירבה והדל לא ימעיט.

ועז"נ "כי תשא את ראש בני' גו' לפקודיהם" – שדוקא ע"י החסרון (לפקודיהם) שבהתהוות עוה"ז התחתון וירידת הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, שבו נעשית העבודה ד"זה יתנו", נעשה הענין ד"תשא את ראש בני ישראל", כיון שנמשך גילוי עצמות או"ס – "זה" האמיתי.

הוספה

בי"ה, כז' שבט תשכ"ג

ברוקלין

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מכ"ד שבט, בו כותבת אודות מצב רוחה ואיך להניס העצבות.

מבואר ענין האחרון, שלילת העצבות בהחלט, בספר תניא קדישא, ומבואר שם ג"כ כמה עניני התבוננות מובנות גם לשכל דנפש הבהמית, אשר מסקנתם היא שלילת העצבות, ואת"ל הרי זה מיסודי אמונתנו ותורתנו תורת חיים, כיון שישראל מאמינים בני מאמינים אשר השי"ת מנהיג העולם בהווה בעבר ובעתיד והוא עצם הטוב ומטבע הטוב להיטיב, שמזה מסקנא מידיית, אשר

שלילת העצבות בהחלט, בספר תניא קדישא: פכ"ו ואילך.

מאמינים בני מאמינים: שבת צד, א.

והוא עצם הטוב ומטבע הטוב להיטיב: ראה לקו"ש חכ"ד ע' 334 הערה ד"ה מספרי הח"ן.

וש"נ.

שלום בהזכרת ענין השילוש (כנ"ל מדברי רב האי גאון), בגלל השינוי מאמונת הנוצרים שהיא ע"ז, לאמונת הישמעאלים שאינה ע"ז⁵⁸, כך, שכבר אין זה מעמד ומצב ששם ע"ז שגור בפי כל.

וע"ד שמצינו חילוקים בנוגע לע"ז, שבעיר או מדינה שבה לא נהוגה ע"ז פלונית, אין צורך להזהר בזה [וכמו בנוגע למנהג שלא ללמוד תורה ("הפרו תורתך") בניטל, כדי שלא להוסיף חיות כו'⁵⁹ — שכיון שענין זה קשור עם אותו האיש, הרי זה נהוג רק במדינות הנוצרים, משא"כ במדינות המוסלמים, כמו מרוקו או תימן וכיו"ב, הנה כיון ששם לא היתה לו שליטה, אין מקום ליניקה כו'⁶⁰]. ועד"ז בנוגע לייך נסך, שכיון שעכשיו אין זה ענין של ע"ז, אלא רק מנהג אבותיהם בידיהם, יש לזה דין של סתם יינם, ולא ייך נסך ממש⁶¹.

ח. ויש להוסיף ולבאר גם הקשר עם התחלת המסכת:

בהתחלת המסכת מדובר אודות קריאת שמע, שעיקרה הוא הפסוק הראשון: "שמע ישראל גוי' הוי' אחד"⁶², שזהו הצווי לייחדו, והיינו להוציא מענין השיתוף, שעל זה נצטוו ישראל דוקא (משא"כ ב"נ, אף שנצטוו על ע"ז, לא נצטוו על השיתוף)⁶³.

ובהתאם לכך מבואר גם בסיום המסכת (במשנה) ש"התקינו שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם" — שם הוי' דוקא, ששולל ענין השיתוף (כנ"ל ס"ו).

ומזה באים לסיום המסכת (וסיום כל ששה סדרי משנה): "הוי' עוז לעמו יתן הוי' יברך את עמו בשלום"⁶⁴ — שם הוי' דוקא; ופסוק זה הובא בתור ראי' לכך ש"תלמידי חכמים מרבים שלום⁶⁵ בעולם — שזהו תוכן ענין המשכת הברכה בעולם ע"י חותמי ברכות שבמקדש שאומרים "מן העולם ועד העולם", "מן עלמא הדין ועד עלמא דאתי"⁶⁶.

בס"ד. מוצאי ש"ק פ' ויקהל, פ' שקלים,

מבה"ח אדר שני — בחדרו הק' — ה'תשל"ח

(הנחה בלתי מוגה)

וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם וגו'¹. ומדייקים בזה בדרושי רבותינו נשיאינו², שהלשון שמצינו בכ"מ בנוגע למנין בני"י הוא פקודי [ע"ד מ"ש בפרשה שהתחילו לקרוא במנחה דפ' שקלים בנוגע למנין הקשור עם המשכן: אלה פקודי המשכן³, ועד"ז מצינו בכ"מ בנוגע למנין בני"י⁴], ואילו כאן נאמר הלשון כי תשא דוקא⁵. ובפרט שבהמשך לזה נאמר גם לפקודיהם, היינו, שבפסוק זה גופא נאמר ענין המנין גם בלשון פקודי (לפקודיהם), ואעפ"כ נאמר תחילה הלשון כי תשא דוקא. ויש להוסיף ולדייק בנוגע לב' הלשונות כי תשא ולפקודיהם, שפירושם הו"ע המנין, שבשניהם יש בהם פירוש נוסף, אלא שזהו בב' קצוות: הפירוש הנוסף דכי תשא הוא מלשון הגבהה ונשיאת ראש⁶, ואילו הפירוש הנוסף בלפקודיהם הוא מלשון חסרון⁷, כמו כי יפקד מושבך⁸.

וממשיך בכתוב⁹, זה יתנו גוי' מחצית השקל גוי' עשרים גרה השקל מחצית השקל גוי'. וידוע הדיוק בזה², דכיון שצריך ליתן רק מחצית השקל, הי' הכתוב צריך לומר רק זה יתנו מחצית השקל, שמשקלו בקע¹⁰. ובפרט שכבר נרמז לפני¹¹, בספר בראשית, בנוגע לשידוך של יצחק ורבקה (שהוא גם ענין כללי¹¹), במ"ש¹² בקע משקלו (רמז לשקלי ישראל, בקע לגולגולת). ואפילו אם הכתוב רוצה לפרש פרטי הדברים,

- (1) תשא ל, יא-יב.
- (2) רד"ה כי תשא תרנ"ח (סה"מ תרנ"ח ע' קמו). תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' תתצג).
- (3) ר"פ פקודי (לח, כא).
- (4) ראה — לדוגמא — במדבר ב, לב. פינחס כו, נא.
- (5) ראה גם גוי'א ואור החיים עה"פ.
- (6) תוי"א תשא הוספות קיב, א. אוה"ת תשא ע' א'תתלח. ע' א'תתצ. סד"ה הנ"ל תרנ"ח (סה"מ תרנ"ח ע' קנו). תרע"ה (המשך תער"ב שם ע' תתקא).
- (7) אוה"ת שם ע' א'תתמו. ע' א'תתצח.
- (8) המשך תער"ב שם.
- (9) שמואל-א כ, יח.
- (10) תשא שם, יג.
- (11) פקודי לט, כו ובפרש"י.
- (12) ראה לקו"ת ברכה צו, סע"ג ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א ע' לו ואילך. תוי"ח חיי שרה קלה, א ואילך. אוה"ת שם קכו, ב ואילך. לקו"ש ח"ג ע' 929.
- (13) חיי שרה כד, כב (ובפרש"י).

- (58) ראה רמב"ם הל' מאכלות אסורות פי"א ה"ז. פי"ג הי"א. תשובות הרמב"ם (ירושלים תש"כ) סתמ"ח. שו"ע אדה"ז או"ח סקכ"ח סנ"א. סש"ל ס"ב.
- (59) ראה תוי"מ — רשימת היומן ריש ע' שסה (נעתק ב"היום יום" זו טבת). וש"נ.
- (60) ראה גם אג"ק ח"ג ע' קכ. ח"ל ע' עז בשוה"ג הא'.
- (61) ראה שו"ע יו"ד רסקכ"ג ובש"ך שם סק"ב.
- (62) ואתחנן ו, ד.
- (63) ראה סה"מ"צ להצ"צ מצות אחדות ה' בתחלתה (דרמ"צ נט, ב). וראה גם בהנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 41 הערה 36.
- (64) תהלים כט, יא.
- (65) שעז"נ בסיום כל ששה סדרי משנה: "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום".
- (66) ע"ד מ"ש בסיום המסכת בגמרא: "תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב כו'".

— שעפ"ז מובן הטעם שהוצרכו לתקן שאלת שלום חבירו בשם הוי' דוקא, כיון ששלילת (הענין דע"ז בתכלית באופן ששולל גם) ענין השיתוף הוא מצד שם הוי' דוקא⁵³.

ז. ועפ"ז מובן גם הטעם מדוע לא הביא הרמב"ם תקנה זו לפסק הלכה:

כיון ששאלת שלום חבירו בשם הו"ע שבבחינת "הפרו תורתך", ובפרט לדעת הרמב"ם⁵⁴ שהוצאת שם שמים לבטלה היא איסור מן התורה, הרי מובן, שענין זה יכול להיות רק במעמד ומצב ד"עת לעשות לה", שיש הכרח בכך כדי לבטל קלקול המינים שבגללם נעשה שם ע"ז שגור בפי כל; אבל לאחרי שבטל קלקול המינים, אזי נשאר האיסור שבהוצאת שם שמים לבטלה, ולכן אי אפשר לשאול שלום חבירו בשם. ולכן לא הזכיר הרמב"ם התקנה שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם, כי, אילו הי' מזכיר תקנה זו, היתה משמעות הדברים שכן יש לנהוג גם בזמנו⁵⁵, אבל האמת היא שבזמנו של הרמב"ם לא הי' מקום לנהוג כן, כיון שנתבטל קלקול המינים באופן ששם ע"ז שגור בפי כל.

ובהקדים מ"ש הרמב"ם בסוף ה' מלכים (בחלק שנשמט בדפוסים ששלטה בהם יד הצענזור, ונמצא בדפוסים הקודמים, כמו בדפוס רומי), ש"כל הדברים האלו של ישוע הנוצרי, ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו (מוחמד, מייסד דת האיסלם, שמכנהו הרמב"ם⁵⁶: "משוגע"), אינן אלא ליישר דרך למלך המשיח כו", עי"ז ש"כבר נתמלא העולם כולו מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות... והם נושאים ונותנים בדברים אלו וכו".

ועד"ז בנוגע לקירוב העולם לאחדות ה' ע"י שלילת הענין דע"ז — שאמונת הנוצרים, עם היותה ע"ז (כפסק הרמב"ם⁵⁷), הרי על ידה נעשה יישור הדרך במדה מסויימת, שתמורת ריבוי עניני ע"ז, נשאר ענין של שילוש בלבד, ועאכ"כ ע"י הישמעאלי שעמד אחריו, שנעשה יישור הדרך עוד יותר, שבטל גם ענין השילוש כו'.

ומזה מובן, שבזמן הרמב"ם נתבטל כבר קלקול המינים ע"י שאלת

53 ראה אוה"ת נח (כרך ג) תרנח, ב. שאסור לעשות זאת בזמן הזה (ראה בס' שנשמנו בשד"ח כללים סוף מערכת ק'. תו"ש ועוד.

54 ה' שבועות פי"ב ה"ט. וראה מג"א בא ח"ב ע' קנה). באגרת תימן.

55 משא"כ בנוגע לבנין ביהמ"ק (קאפאח) לע"ז פ"א מ"ג. 56 באגרת תימן. 57 ה' ע"ז פ"ט ה"ד. פיהמ"ש (הוצאת וקרבות — שמדברי הרמב"ם עצמו מובן

אינו מובן, למה צריך להודיע ששקל שלם הוא עשרים גרה, ולכאורה הי' צריך לומר רק שמחצית השקל הוא עשר גרה.

וממשיך בכתוב¹³, העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט. וצריך להבין, דלכאורה הוצרך להיות לשון הכתוב בקיצור, שכל אחד יתן סכום שוה, מחצית השקל, ומזה גופא מובן כבר שלא צריך להיות בזה ריבוי או מיעוט, ולמה צריך להוסיף ולהדגיש בפסוק העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט [ועד כדי כך חשוב ומודגש הדבר, שלכמה דעות הרי זה ציווי ולא שנומנה בפ"ע במנין במצוות¹⁴], היינו, שיש מציאות של עשיר ויש מציאות (הפכית) של דל, וכך נקראים ע"פ תורת אמת במעמדם ומצבם בנתינת השקלים, ואעפ"כ, צ"ל הנתינה באופן שהעשיר לא ירבה והדל לא ימעיט¹⁵. וביותר צריך להבין מהו טעם הדבר, דלכאורה הרי זה דבר פלא (כדברי המפרשים), דהנה, נתינת השקלים היא חלק מנדבת המשכן, שעז"נ¹⁶ כל נדיב לבו יביאה, וכיון שאינה דומה נדיבות לב של אחד לחבירו, שמטבע בריאתם ע"י הקב"ה אין דיעותיהם שוות¹⁷, הרי בודאי הי' חילוק בנדבת המשכן בין עשיר לדל (כמובן גם בפשטות הכתובים). ואעפ"כ נאמר בנוגע למחצית השקל דוקא העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט. ויתירה מזה, דהנה, על מחצית השקל נאמר¹⁸ ונתנו איש כפר נפשו, וידוע מאמר המדרש בזה¹⁸, שמשם תמה ואמר מי יוכל ליתן כפר נפשו, עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו¹⁹ ועדיין אינו מגיע כו', א"ל הקב"ה איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחך, זה יתנו כו'. וצריך להבין, דכיון שבפסוק גופא נאמר שזה עשיר וזה דל, הרי כשמבקשים לפי כחך, צריך העשיר ליתן לפי כחו והדל צריך ליתן לפי כחו, ואעפ"כ אומר הקב"ה זה יתנו — העשיר והדל, לפי כחך — העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל, שכל אחד מהם נותן אותו סכום, עשר גרה.

ב) והענין בזה, כמבואר בארוכה ובפרטיות במאמרי רבותינו נשיאינו בפ' שקלים בכ"מ (החל מתורה אור לרבינו הזקן, וכן

א'תתקכח (בשוה"ג).

16 ויקהל לה, ה.

17 ראה ברכות נח, רע"א. סנהדרין לח,

א.

18 במדבר פי"ב, ג.

19 איוב ב, ד.

13 תשא שם, טו.

14 ראה זהר הרקיע להרשב"ץ (במנין

המצות אות נא, ובמנין הלאוין שבסוף

הספר). וראה חקרי לב אור"ח סקל"ב. ביאור

הרי"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג מ"ע כ.

15 ראה גם אוה"ת שם ע' א'תתנב. ע'

בפירוש דברי המשנה "ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך", איתא בשיטה מקובצת⁴⁴, "שמפני חשש שלא ישכחו שם שמים, ויהא שם עבודת כוכבים שגור בפיהם, אנו מתירין להזכיר שם שמים לבטלה", והיינו, שמצד קלקול המינין⁴⁵ נעשה שם ע"ז שגור בפי כל, ולכן התיירו להזכיר שם שמים לבטלה, כדי שלא ישכחו שם שמים.

ואע"פ שקלקול המינים שנזכר במשנה הוא בנוגע לכפירה בחיי עוה"ב (תחיית המתים), ולא נזכר הענין דע"ז — הרי הענין דחיי עוה"ב קשור עם נצחיות הנשמה ונצחיות הקב"ה, כמארז"ל⁴⁶ "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר⁴⁷ .. נצר מטעי מעשה ידי גוי", והיינו, שכשם שהקב"ה הוא נצחי, כך גם נש"י הם נצחיים, ולכן, קרוב לומר שאלו שכופרים בחיי עוה"ב, כופרים גם בנצחיות של הקב"ה — שזהו ענינו של שם הוי', שמורה שהוא הי' הוה ויהי' כאחד⁴⁸ — כך, שהקלקול שלהם הוא גם בענין של ע"ז.

ועפ"ז מובן הדיוק שהתקינו שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם, שם הוי' דוקא⁴⁹ (כמו אצל בועז: "ויאמר לקוצרים הוי' עמכם ויאמרו לו יברכך הוי'") — כי, כדי לפעול שיהי' שם שמים שגור בפי כל, לא די באמירת "שלום", אף שזהו שמו של הקב"ה (כנ"ל ס"ב), ולא די אפילו בשם "אלקים", שיכול להתפרש גם על דיינים⁴⁹, וגם על שרים, כמ"ש⁵⁰ "ואת אילי הארץ לקח", אלא יש צורך להזכיר שם שמייוחד להקב"ה בלבד — שם הוי' דוקא.

ויומתק ע"פ מ"ש רב האי גאון (שנדפס בשנים האחרונות מהגניזה בקהיר שבמצרים)⁵¹: "משקלקלו המינין התקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם, וטעמא דמילתא כיון דחזו רבנן דצריך עלמא למהוי שם שמים תדור בפי בני אדם, דהנה אמרין מינים בשאלת שלום בריך מר לאבא וברא ורוחא דקדשא כו'", שזהו ענין השילוש שבאמונת הנוצרים⁵²

בספרי ומאמרי רבותינו נשיאינו ממלאי מקומו), והפועל יוצא והקיצור מזה הוא, שמה שאמר הקב"ה למשה לומר לבנ"י הציווי (יחד עם הנתינת כח) "זה יתנו", פירושו, שצריכים ליתן את הענין הגלוי (זה), דהיינו, הכחות הגלויים שבנפש²⁰, ואז יהי' זה מחצית השקל משקל הקודש שהוא עשרים גרה, והיינו, שע"ז שנותן את הענין הגלוי (זה), ה"ז מקשר אותו עם שקל הקודש השלם, כי, ע"י מחצית השקל שהוא נותן מלמטה למעלה, נמשכת מלמעלה למטה מחצית השקל הב'. ולכן מדייק הכתוב זה יתנו גוי' מחצית השקל, ולא עשר גרה, כיון שהנתינה אינה בתור עשר גרה, אלא בתור מחצית, וע"ז באים אח"כ לידי שלימות (כמו בכל עניני תורה ומצוותי'), כיון שהמחצית שמלמטה למעלה מתקשרת ומתאחדת עם המחצית שמלמעלה למטה, ואז נעשה שקל הקודש (עשרים גרה השקל) בשלימותו.

והענין בזה בפרטיות יותר, דהנה, מבואר בתניא²¹ שלכל איש ישראל (הן עשיר והן דל) יש שתי נפשות, ומבאר בארוכה שהם נפש הבהמית ונפש האלקית. ונפש האלקית עצמה, הנה נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש²², שיש בזה ב' ענינים, הא', נפש השנית בישראל, היינו, כפי שהיא בפנימיות ובגלוי בתוכם, והב', כפי שהיא חלק אלקה ממעל ממש, היינו, חלק שתופס בכולו, כתורת הבעש"ט²³ שהעצם כשאתה תופס במקצתו (בחלקו) אתה תופס בכולו. ובפרטיות, כמבואר בדרושים²⁴ שישנו החלק של נה"א כפי שקשורה ומלובשת בנה"ב ובגוף ועד ידם גם בחלקו בעולם, וישנה נה"א כפי שהיא בראשה ובשרשה ומקורה, ובכללות נקראת בשם ראש בני". ועז"נ זה יתנו, שע"י העבודה בחלק הגלוי שבו, שבכללות ה"ז בחלק הנשמה המלובשת בגוף, אזי נמשך גם בחי' שרש ומקור הנשמה שהי' לפי שעה בפנימיות ובהעלם כו'.

ג) ועז"נ ונתנו איש כופר נפשו גוי' העשיר לא ירבה והדל לא ימעט. והענין בזה בעבודה בפועל, דהנה, הענין שבו משתווים כל בני"י (שאב אחד לכולנה, כמ"ש בתניא פרק לב) הו"ע המס"נ, כמבואר

(20) ראה אוה"ת תשא שם ע' א'תתקו. (23) כתר שם טוב (קה"ת, תש"ד) סימן סד"ה זה יתנו תרע"ה (המשך תער"ב שם ע' קיא.א. הוספות סימן רכו. המשך תרס"ו ע' תרפח. המשך תער"ב פר"ד. פרמ"א. פער"ב. פש"א.

(21) פ"א (ה, ב).

(22) רפ"ב.

(24) אוה"ת שם. סד"ה כי תשא תרע"ה (המשך תער"ב שם ע' תתקא).

(44) ברכות סג, א.

(45) ועד"ז בזמנם של בועז (שאמר לקוצרים ה' עמכם) וגרעון (שאמר לו המלאך ה' עמך) — כי, ע"פ המסופר בתנ"ך אודות המעמד ומצב בזמן השופטים בנוגע לע"ז, עשתרות ובעלים וכו', בודאי הי' אז שם ע"ז שגור כו', ולכן הי' צורך להוסיף בהזכרת שם שמים.

(46) סנהדרין ר"פ חלק.

(47) ישע"י ס, כא.

(48) זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט.

תניא שעהיוה"א פ"ז (פב, א). שו"ע אדה"ז

או"ח רס"ה.

(49) ראה משפטים כא, ו. כב, ח. שם, כז. ועוד.

(50) יחזקאל יז, יג ובפרש"י.

(51) הובא גם בספר הנר (ירושלים תשי"ח) לברכות שם. וש"נ.

(52) ומה מובן שהכוונה ב"מינין" כאן

(וכן סתם "מינין" שבש"ס) היא לנוצרים

(ראה פרש"י יומא מ, ב. מגילה יז, ב. ועוד

— בדפוסים שלא שלטה יד הצנזור).

עמכם" או "יברכך ה'" (שגם ברכה זו היא דרך שבח והודי' או דרך בקשה, כמו הברכות שבמקדש, כנ"ל ס"ג), היינו, שהברכה דהמשכת אלקות היא לא רק ע"י חותמי ברכות שבמקדש³⁸, אלא גם ע"י כל איש ישראל שמברך את חבריו בשם.

והענין בזה:

כל אחד מישראל יש עליו "צלם אלקים"³⁹, והיינו, שהוא בדומה למלך מלכי המלכים הקב"ה.

ועד כדי כך, שאפילו מי שעבר עבירה חמורה ונתחייב סקילה (עונש הכי חמור) בב"ד (והיינו, שלא הועיל הענין ד"ושפטו העדה) והצילו העדה⁴⁰, ועד שסקלוהו בפועל⁴¹, הנה לאחרי התלי', "מתירין אותו מיד ("אחד קושר ואחד מתיר") .. שנאמר⁴² לא תלין נבלתו .. כי קללת אלקים תלוי .. ונמצא שם שמים מתחלל", "משל למה הדבר דומה, לשני אחים תאומים בעיר אחת, אחד מינוהו מלך, ואחד יצא לליסטיות, צוה המלך ותלאוהו, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי, צוה המלך והורידוהו"⁴³, והיינו, שגם במעמד ומצב כזה הרי הוא דומה למלך מלכי המלכים הקב"ה.

ולכן, כשפוגשים יהודי, אין לערוך חקירה ודרישה בנוגע למעמדו ומצבו כו', אלא מיד יש לברכו בשם המיוחד להקב"ה: "ה' עמכם" או "יברכך ה'".

ו. ועוד זאת, שגם מה שהתקינו שיהא אדם שואל שלום חבריו בשם (אע"פ שזהו ענין שבבחינת "הפרו תורתך", כיון ש"מזלזל הוא בכבודו של מקום בשביל כבוד הבריות להוציא שם שמים עליו") – הרי זה בגלל קלקול המינים (כדברי המשנה "משקלקלו המינים התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם, והתקינו שיהא אדם שואל שלום חבריו בשם"):)

בתניא²⁵ שאפילו קל שבקלים, כשבא לענין שיודע שזה נוגע להתקשרותו עם הקב"ה, הנה כדי להשאר ביהדותו ה"ה מוסר נפשו על קידוש ה'²⁶. וגם אצל גדול שבגדולים, קידוש שמו ית' אינו ענין שמדוד ובא מצד היותו גדול שבגדולים, אלא זהו ענין שלמעלה מטו"ד, מצד המס"נ שלו, שענינה בפנימיות הוא מסירת הרצון²⁷, והיינו, שעושה זאת בגלל שמוסר לגמרי את נפשו ורצונו כו'.

אמנם אע"פ שבענין זה משתוים כל ישראל, ולכן, בנוגע למעשה בפועל [שעם היותו לכאורה חיצונית הענינים, הרי המעשה הוא העיקר²⁸, שעל ידו נעשה הענין דנחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני²⁹] נותן כל אחד סכום שוה, מחצית השקל, הנה ביחד עם זה, ניכר בפנימיות הענינים שזה מחצית השקל של עשיר וזה מחצית השקל של דל, אע"פ שפעולת שניהם היא בשוה, שהם מקדשים שמו ית' (כפי שענין זה נעשה גם ע"י מעשה המצוות, כולל גם הענין דכל מעשיך יהיו לשם שמים³⁰, ועאכו"כ הענין דבכל דרכיך דעהו³¹).

ד) **ויובן** בהקדם הענין שבמחצית השקל יש עשר גרה, עשר מעות, שמורה על עשר כחות הנפש, אלא שהעבודה היא באופן שכל עשר כחות הנפש הם בתנועה של מס"נ. והיינו, שבהיותו במעמד ומצב שמאירה אצלו בגלוי בחי' היחידה (אחת³²) שבנפש (ולא רק אחת בשנה³³, אלא גם במשך כל השנה כולה), ובפשטות, שיודע שמציאותו בתור נברא היא באופן שאני נבראתי לשמש את קוני³⁴ בתור עבד, שענינו שאין לו רצון משלו (שזהו"ע המס"נ), אלא רצונו הוא רצון האדון³⁵, הנה ביחד עם זה עבודתו היא באופן שענין המס"נ חודר ונמשך בכחותיו הפנימיים, בכל עשר כחות נפשו. וכמו בעבודת כל יום, שאע"פ שהתחלת כל העבודה היא בענין של קבלת עול, שהיא ראשית העבודה ועיקרה ושרשה (כמבואר בתניא³⁶), וכפי שרואים בפשטות שהתחלת היום היא

(38) ולכן נשנה הענין דחותמי ברכות שבמקדש כאן (ולא במסכת מדות וכיו"ב) – כיון שבא גם בתור הקדמה לענין דברכת חבריו בשם.
(39) בראשית א, כו.
(40) מסעי לה, כד"כה.
(41) ובפרט ע"פ מ"ש הרמב"ן (בפירושו עה"ת – שופטים יט, יט) בביאור הטעם שעדים זוממין ש"הרגו אין נהרגין" (מכות ה, ב), דכיון שנהרג, בודאי ש"בעונו מת, ואילו הי' צדיק, לא יעזבונו ה' בידם, ועוד, שלא יתן ה' השופטים הצדיקים העומדים לפניו לשפוך דם נקי .. מעלה גדולה בשופטי ישראל, וההבטחה שהקב"ה מסכים על ידם ועמהם בדבר המשפט.
(42) תצא כא, כג.
(43) סנהדרין מו, א ואילך.

(25) פ"ח.
(26) ראה סה"מ הי"ט ע' 114 ואילך. א.
(27) ראה תו"א מקץ לו, ב. (33) לשון הכתוב – תצוה ל, י. אחרי טז, לד.
(28) אבות פ"א מ"ז.
(29) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ועוד.
(30) אבות פ"ב מ"ב.
(31) משלי ג, ו. וראה לקו"ש ח"ג ע' 907. (36) רפמ"א.
(32) ראה תוד"ה עד אחת – מנחות יח, א.
(33) לשון הכתוב – תצוה ל, י. אחרי טז, לד.
(34) משנה וגמרא סוף קידושין.
(35) ראה המשך תרס"ו ע' תלא ואילך.
(36) רפמ"א.
ע' 932.

באמירת מודה אני לפניך³⁷, שזהו"ע של הודאה ומסירת הרצון [שענין זה הוא בשוה אצל כל בני"י, וכמו ענין מחצית השקל, שגם הוא יסוד ושורש ועיקר כל העבודה, שהרי ממחצית השקל היו קונים קרבנות ציבור³⁸, שבהם שוים כל ישראל, ועד שכל עניני ציבור צ"ל באופן שכל אחד ואחת ימסרם לציבור יפה יפה³⁹], הנה לאח"ז במשך היום כולו יש זמנים שבהם אומר הודו לה' קראו בשמו⁴⁰ ועד לאמירת מודים בתפלת העמידה, ויש זמנים ביום שבהם צריך לעבוד עבודתו ולעשות כל התלוי בו עד לאופן שתורת אמת מעידה עליו שעבודתו היא כדבעי ל' למיעבד⁴¹, בכל עשר הכחות שלו.

ויש לבאר ענין זה ע"פ משנת⁴² בנוגע לטעמים על בריאת העולמות, שנוסף על הטעם האמיתי שנתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים⁴³, שהוא למעלה מכל סדר ההשתלשלות (ולכן הוא הטעם האמיתי), ישנם גם טעמי הבריאה כפי שנמשכים כבר בסדר השתלשלות, בנוגע לנשמות דאצילות בעולם האצילות (ועד"ז בנוגע לעולמות שלמטה מזה), כמבואר בארוכה בהמשך תרס"ו⁴⁴. ומזה מובן גם בנוגע לענין העבודה, שכשם שכל אחד צריך לקיים את הטעם דבריאת העולמות (ובכלל זה גם בריאתו) לעשות לו ית' דירה בתחתונים, שענין זה מתקיים בפועל ובשוה ע"י גדול שבגדולים כמו ע"י קטן שבקטנים, כמו"כ צריך להשתדל לקיים גם שאר טעמי הבריאה הפרטיים שבאים לאח"ז, ע"י עבודתו בפרטי עשר הכחות כו'.

(ה) **וע"פ** האמור שנתנית מחצית השקל היא באופן שחודרת בכל עשר כחות הנפש, הרי מובן⁴⁵ שזהו באופן שכל אחד נותן את עשר הכחות כפי שהם בדרגא שלו, ובמילא יש חילוק בין נתינת עשר כחות של עשיר [שלהיותו עשיר צריך להקריב קרבן עשיר דוקא⁴⁶] לנתינת עשר כחות של מי שנמצא בקצה ההפכי, אע"פ שאצל שניהם חדורים עשר הכחות בענין המס"נ, שלכן הרי זה באופן שהעשיר לא ירבה והדל לא ימעיט, אלא שניהם בשוה.

- (37) ראה סדר היום בתחילתו. שו"ע אדה"ז או"ח מהדו"ק ס"א ס"ה. מהדו"ת שם ס"ו. סידור אדה"ז בתחילתו.
(38) שקלים רפ"א. פרש"י תשא ל, טו.
(39) ר"ה ז, ריש ע"ב.
(40) דברי הימים"א טז, ח.
(41) ראה כתובות טז, א.
(42) שיחת ש"פ נח שנה זו (לקו"ש ח"כ ע' 283 ואילך). וש"נ.
(43) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא פל"ו. ובכ"מ.
(44) ע' ו ואילך. ע' תתקפו.
(45) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 113.
(46) ראה נגעים בסופה.

בביהמ"ק (שעי"ז יתוסף גם בעולם) – ש"חותמי ברכות שבמקדש .. יהיו אומרים מן העולם ועד העולם", שזוהי הוספה באופן המשכת הברכה בכל העולמות, ובכללות – הן בעוה"ז והן בעוה"ב.

[ולהעיר: "מן העולם ועד העולם" נאמר כבר בתהלים³⁵ ע"י דוד (קודם שקלקלו המינין), ואעפ"כ היו חותמי ברכות במקדש ראשון אומרים רק ברוך ה' אלקי ישראל עד מן העולם³⁶, כיון שסמכו על העונים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שע"ז נפעל ענין ההמשכה בכל העולמות, משא"כ באמירת דוד בעצמו (ללא עונים), יש צורך לפרש "מן העולם ועד העולם", כי, "מן העולם" יכול להתפרש רק בעולמות העליונים, ולכן צריך להוסיף "עד העולם", שימשך בכל העולמות; אך משקלקלו המינין התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם – לא מצד ההמשכה בכל העולמות³⁷ (שישנה בלאה"כ ע"י העונים "ברוך .. לעולם ועד"), אלא בגלל הצורך להדגיש ש"שני עולמות יש", לשלול דברי המינין ש"אין עולם אלא אחד"].

ויש להוסיף, שענין אמירת "מן העולם ועד העולם" ע"י חותמי ברכות שבמקדש, שהו"ע המשכת הברכה שבביהמ"ק הן בעוה"ז והן בעוה"ב, הוא ע"ד ובודגמת (ובהמשך ל) מ"ש בבבא שלפנ"ז בענין מורא מקדש, שקדושת ביהמ"ק נמשכה ופעלה בעולם עד כדי כך שגם לאחר החורבן "לא יכנס להר הבית במקלו וכו'".

ה. ובהמשך לענין דחותמי ברכות במקדש שהתקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם, שהו"ע הברכה דהמשכת אלקות בעולם – מוסיפה המשנה: "והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם", "ה'

(35) קו, מח. שאז "קוב"ה סליק לעילא ולעילא" (ראה זהר ח"א רי, א. ח"ג כ, ב. עה, רע"א), אזי עיקר הגילוי הוא למעלה, וההמשכה היא מלמעלה למטה, מעלמא דאתכסייא לעלמא דאתגלייא (משיחת ר"ח שבט תשל"ז).

(*) ראה אוה"ת שם: "כאשר אכשור דרא ועושין רצונו של מקום .. שייך לומר ברוך ה' כו' מן העולם דהיינו מן העוה"ז דוקא, שהוא הוא מקום הברור, והיום לעשותם, ומי שטרח בע"ש דוקא כו', וכמארז"ל יפה שעה אחת בתשובה ומעט בעוה"ז דוקא מכל חיי העוה"ב", ולכן, "עיקר הברכה מתחיל מן העולם, מן העוה"ז דוקא, ע"י העלאת מ"ן וכו'".

(36) ראה גם תוס' אנשי שם למשניות ברכות שם.
(37) אלא שבזה גופא יש ב' אופנים: מלמטה למעלה – מן העוה"ז ועד העוה"ב, ומלמעלה ולמטה – מעלמא דאתכסייא לעלמא דאתגלייא (ראה אוה"ת בשלח ע' שנו). וי"ל, שההמשכה "מן העולם ועד העולם" כפי שהיא מצד פשטי' דקרא היא מלמטה למעלה, כפירוש רש"י (עה"פ): "מן עלמא הדין ועד עלמא דאתי", היינו, שעיקר גילוי אלקות הוא בעולם למטה, בביהמ"ק, ששם היא עיקר דירתו ית', ומשם נמשך בכל העולמות העליונים*; אבל משקלקלו המינין,

צורך לשאול בשם (הוי' או אלקים וכיו"ב) דוקא, ואפילו אין צורך באמירת "שלום", ש"מלת שלום הוא שם²⁷ משמות הקב"ה²⁸, כפי שרואים בפועל שגם מי שאומר זאת בשפת המדינה (שאז אין זה שמו של הקב"ה), אזי רוחו נוחה הימנו].

ג. ויש לומר הביאור בזה:

ענין הברכות – שזהו ענינה של מסכת ברכות – נחלק ל"שלשה מינים": "ברכות הני", וברכות מצות, וברכות הודאה שהן דרך שבח והודי' ובקשה כדי לזכור את הבורא תמיד כו"²⁸, שלכן, "ברכות רבות תקנו חכמים דרך שבח והודי' ודרך בקשה"²⁹ – שכמה מהם הובאו בפרק האחרון של מסכת ברכות³⁰, החל מ"הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה"³¹, וכן גם ברכות התפלה – "נותני הודאה על שעבר וצועק על העתיד"³¹.

ובהמשך לזה מדובר גם אודות "חותמי ברכות שבמקדש" – שהם ברכות התפלה, וכן אודות שאילת שלום חבירו בשם, כמו "ה' עמכם" או "יברכך ה'", שגם ברכה זו היא דרך שבח והודי' או דרך בקשה.

ועילוי מיוחד בנוגע ל"חותמי ברכות שבמקדש", ש"היו אומרים עד העולם" – שמצד מעלת המקדש ש"ממנו אורה יוצאה לעולם"³² ע"י "חלוני שקופים אטומים"³³, נמשכת הברכה דהמשכת אלקות בכל העולם.

ד. ועל זה נאמר במשנה "משקלקלו המינין ואמרו אין עולם אלא אחד, התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם":

כשיש בעולם מציאות של מינין כו', אזי העצה היא (לא להתעלם מהם, או לבטל את מציאותם, אלא) לתקן את המצב³⁴ – ע"י ההוספה

שנאמר (ישעי' ג, יד) ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם" (ברכות ו, סע"ב). ויתירה מזה, כמ"ש (תהלים קכ, ז) "אני שלום וכי אדבר המה למלחמה" (אני שלום – עמהם. וכי אדבר עליהם שלום, המה באים להלחם בי – פרש"י).

(27) ראה שבת יו"ד, ריש ע"ב.

(28) רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ד.

(29) שם ה"ג.

(30) ולהעיר, שגם בנוגע לק"ש שבתחלת המסכת, הנה ברכות ק"ש הם (לא ברכת המצוות (ראה לקו"ש ח"ד ע' 148 הערה 6. וש"נ), וגם לא ברכת הני' על האור, שהרי אין

שנאמר (ישעי' ג, יד) ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם" (ברכות ו, סע"ב). ויתירה מזה, כמ"ש (תהלים קכ, ז) "אני שלום וכי אדבר המה למלחמה" (אני שלום – עמהם. וכי אדבר עליהם שלום, המה באים להלחם בי – פרש"י).

(27) ראה שבת יו"ד, ריש ע"ב.

(28) רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ד.

(29) שם ה"ג.

(30) ולהעיר, שגם בנוגע לק"ש שבתחלת המסכת, הנה ברכות ק"ש הם (לא ברכת המצוות (ראה לקו"ש ח"ד ע' 148 הערה 6. וש"נ), וגם לא ברכת הני' על האור, שהרי אין

שנאמר (ישעי' ג, יד) ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם" (ברכות ו, סע"ב). ויתירה מזה, כמ"ש (תהלים קכ, ז) "אני שלום וכי אדבר המה למלחמה" (אני שלום – עמהם. וכי אדבר עליהם שלום, המה באים להלחם בי – פרש"י).

(27) ראה שבת יו"ד, ריש ע"ב.

(28) רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ד.

(29) שם ה"ג.

(30) ולהעיר, שגם בנוגע לק"ש שבתחלת המסכת, הנה ברכות ק"ש הם (לא ברכת המצוות (ראה לקו"ש ח"ד ע' 148 הערה 6. וש"נ), וגם לא ברכת הני' על האור, שהרי אין

ומזה מובן גם שאין מקום שהדל יפול ברוחו ח"ו, כיון שבפנימיות ועיקר הענינים ה"ה פועל בשוה כמו העשיר. ובפרט שאצל כל אחד, אפילו קטן שבקטנים ואפילו קל שבקלים, יש ענין שבו נחשב לעשיר, ע"ד המבואר בלקו"ת נצבים⁴⁷ בנוגע לראש ורגל, שיש ענין ברגל שהראש זקוק אליו, ובמילא נחשב הרגל לעשיר בענין זה. ועד"ז בקצה ההפכי, שאפילו גדול שבגדולים, ומי לנו גדול ממשה רבינו – מעידה תורת אמת שבמשך כל ימי חייו הי' עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה⁴⁸, וכפירוש רבותינו נשיאינו⁴⁹ שבמיוחד הי' זה לגבי דרא דעקבתא דמשיחא, והיינו, שמצד מדת האמת שלו הי' משה עניו באמיתיות, בראותו את המעלות שיש אצלם, שגם הוא זקוק אליהם כו'. וע"ד מ"ש⁵⁰ שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו, כפי' רבותינו נשיאינו⁵¹, שאע"פ שבערך משה הרי הם בבחי' רגל (רגלי העם), הנה המשכת בחי' אנכי אצל משה היא עי"ז שנמצא (עם בחי' אנכי) בקרבו, יחד עם שש מאות אלף רגלי העם (בדוגמת המבואר בלקו"ת האמור).

ו) ועז"נ כי תשא את ראש בני ישראל, והיינו, שצ"ל פעולה של מנין שתפעל הרמה אפילו בדרגא שנקראת ראש בני ישראל. והענין בזה, דהנה איתא בגמרא בב"ב⁵², אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע, במה תרום קרן ישראל [והיינו, שאע"פ שזהו אמנם קרן של ישראל, ראש בני ישראל, הנה אצל בני"י גם זה אינו מספיק, אלא צ"ל תרום קרן ישראל], אמר לו, בכי תשא, שהו"ע הצדקה (כמבואר במפרשים⁵³). ויובן בהקדים ענין הצדקה, ששייך רק כשישנו מעמד ומצב דהיפך העשירות, ויש צורך בענין ההשפעה, ובלשון הכתוב⁵⁴ תפלה לעני כי יעטוף ולפני הוי' ישפוך שיחו, לפי שנמצא במעמד ירוד כו', שזהו כללות ענין ירידת הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא (כלשון הגמרא⁵⁵ ופרש"י⁵⁶), והיינו, שירדה למעמד ומצב שבו שייך ענין הצדקה, בגלל שיש שם חסרון כו'. וההתחלה בזה היא מכללות ענין סדר השתלשלות ובריאת העולמות ע"י החסרון והמיעוט בספירת המלכות (לכי ומעטי את עצמך⁵⁷) שגם היא

(47) מד, א. (53) פרש"י שם (אם באת לשאת ראשם

(48) בהעלותך יב, ג. (54) תהלים קב, א.

(49) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 58. וש"נ. (55) חגיגה ה, ב.

(50) בהעלותך יא, כא. (56) איכה ב, א.

(51) ראה המשך תרס"ו ע' קטו. סה"מ. (57) חולין ס, ב. וראה אוה"ת בראשית לו,

תרפ"ט שם. (52) חולין ס, ב. וראה אוה"ת בראשית לו,

א ואילך. (53) פרש"י שם (אם באת לשאת ראשם

(48) בהעלותך יב, ג. (54) תהלים קב, א.

(49) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 58. וש"נ. (55) חגיגה ה, ב.

(50) בהעלותך יא, כא. (56) איכה ב, א.

(51) ראה המשך תרס"ו ע' קטו. סה"מ. (57) חולין ס, ב. וראה אוה"ת בראשית לו,

תרפ"ט שם. (52) חולין ס, ב. וראה אוה"ת בראשית לו,

יורדת מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, עד להתהוות עוה"ז התחתון שאין תחתון למטה הימנו (בלשון התניא⁵⁸). וזהו גם הענין ד(כי תשא גו') לפקודיהם, שזהו מנין שנאמר בלשון שיש בו גם הפירוש דחסרון, שענין זה הוא בספירת המלכות שענינה מנין וחשבון⁵⁹. אך עז"נ כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם, שכל ענין הירידה (לפקודיהם) אינו אלא צורך עלי', בגלל שמוכרח להיות הענין דתשא את ראש בני ישראל, היינו, שגם בחי' ראש בני ישראל תתעלה למעלה יותר ויכיון שבתר רישא גופא אזיל⁶⁰, הרי זה פועל הרמה בכל חלקי נה"א, ועי"ז גם בכל חלקי נה"ב, ועד גם בגוף ובחלקו בעולם].

והענין בזה, שדוקא ע"י העבודה במקום של חסרון כו' (לפקודיהם), בעולם התחתון, לפעול דירה בתחתונים דוקא, בעולם העשי', ובמעשה בפועל שהוא העיקר²⁸, שזוהי העבודה שהיא באופן של גילוי, זה יתנו, שבאה מצד בחי' "זה" שבנה"א, היינו, כפי שנפש האלקית נמשכת ומתגלה ומתלבשת בנפש הבהמית עד ללבושים דמחשבה דיבור ומעשה, לפעול בה הענין דאתכפיא ואתהפכא, ועד לתקן עולם (החל מחלקו בעולם) במלכות שדי⁶¹, לעשותו דירה לו ית'⁴³, כמו המשכן, עליו נאמר⁶² ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחת⁶³, שזוהי הכנה קרובה לענין דושכנתי בתוכם בגלוי במקדש דאקרי משכן⁶⁴, בבנין ביהמ"ק השלישי – הנה לא זו בלבד שע"ז נמשך בחי' ראש בני', שזהו שורש ומקור הנשמה (כנ"ל ס"ב), אלא עוד זאת, שע"ז נמשך גילוי עצמות אוא"ס, כפי שמבאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בהמשך תער"ב⁶⁵ פבי' זה יתנו, שבחי' זה קאי על גילוי עצמות אוא"ס (כפי שהתחיל כבר בקרי"ס⁶⁶ שאז אמרו זה א"לי ואנוהו⁶⁷), שלהיותו אמיתית המציאות [ובלשון הרמב"ם⁶⁸: אמתת המצאו, שמזה נמצאו כל הנמצאים משמים וארץ כו', שכולל את כל סדר ההשתלשלות והגילויים כו'], הנה דוקא עליו יכולים לומר "זה" באמת לאמיתו⁶⁹. והיינו לפי שדוקא ע"י העבודה

(58) פל"ו.
 (59) ראה אוה"ת תשא שם ע' א'תתכנ.
 (60) עירובין מא, ב. וראה סוטה מה, ב.
 (61) נוסח התפלה: "ועל כן נקוה לך".
 (62) תרומה כה, ח.
 (63) ראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ תרומה שם. שלי"ה סט, א. רא, א. חלק תושב"כ תרומה שכה, ב. שכו, ב.
 (64) עירובין ב, א.
 (65) נסמן בהערה 20.
 (66) וראה המשך תער"ב שם: "ומחצית השקל שייך לקי"ס, כדאיתא בירושלמי דכל העובר על הפקודים מאן דעבר על ימא כו".
 (67) בשלח טו, ב.
 (68) ריש הלכות יסוה"ת.
 (69) ראה ד"ה עם זו יצרת תשי"ב (סה"מ תשי"ב ע' רנא ואילך). וש"נ.

גמרינן מיני'), תא שמע (דגמרינן ממלאך שאמר לגדעון) ה' עמך גבור החיל. וכי תימא מלאך הוא דקאמר לי' לגדעון (כלומר לא שאל בשלומו ולא ברכו, אלא בשליחות קאמר, מאת המקום לבשרו שהשכינה עמו, ולא גמרינן מיני'), תא שמע, אל תבוז כי זקנה אמך (אל תבוז את בועז לאמר מדעתו עשה, אלא למוד מזקני ישראל, כי יש לו על מי שיסמוך), ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך¹⁸.

וצריך להבין:

מה שייך הענין ד"יהא אדם שואל חבירו בשם" לענין "חותמי ברכות שבמקדש" שלפנ"ז? ובפרט שלשון המשנה הוא "והתקינו שיהא אדם שואל חבירו בשם" – כמו הלשון "התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם" בענין "חותמי ברכות שבמקדש".

גם צריך להבין¹⁹: כיון ש"התקינו יהא אדם שואל חבירו בשם" – מדוע לא הביא הרמב"ם תקנה זו לפסק הלכה?

[ולהעיר ממ"ש הרמב"ם בהל' דעות²⁰ "תלמיד חכם .. מקדים שלום לכל האדם כדי שתהא רוחן נוחה הימנו"²¹,

– ובכסף משנה, שהמקור לזה הוא מהמשנה באבות²² "הוי מקדים בשלום כל אדם". אך כיון שפרקי אבות הם "מילי דחסידותא"²³, אין זה דין שבו חייב כל אחד, כי אם ת"ח דוקא²⁴. ולהעיר גם מדברי הגמרא²⁵ "מרגלא בפומי דאביי .. מרבה שלום עם .. כל אדם .. כדי שיהא .. מקובל על הבריות. אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם" –

אבל, כדי שתהא רוחן נוחה הימנו, מספיק הקדמת שלום²⁶, ואין

(22) פ"ד מט"ו.

(23) ב"ק ל, א.

(24) ועפ"ז יש לבאר הטעם שהראי שהובאה במשנה בנוגע לשאלת שלום חבירו בשם היא לא רק מזה ש"בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם", אלא גם מזה ש"ויאמרו לו יברכך ה'" – כי, מהנהגת בועז אין להוכיח שזהו ענין ששייך לכל אדם (גם מי שאינו ת"ח כו'), ולכן הובאה גם הראי' מזה שהקוצרים אמרו לו "יברכך ה'".

(25) ברכות יז, א. וראה גם ספר "בן ידיד" לרמב"ם שם.

(26) נוסף על עניית שלום למי שהקדים לו שלום, ש"אם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן,

(18) ולהיר גם מפייהמ"ש להרמב"ם: "ומה שאמר אחר כן ואומר אל תבוז כי זקנה אמך, אינו ראי' על מה שהקדים שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם, אבל ראי' שלא יבוז וילעיג לתקנות חכמים, אע"פ שהם ישנות וקדמוניות, ועל זה הזהיר שלמה בזה המשל. ואחר כן הביא ראי' על כל העוברים על התקנות ההם, כי יבא זמן להפרע מהם ולענוש אותם, כי הם הפרו תורה וכו'".

(19) ראה גם שו"ת יהודה יעלה (למהר"י אסאד) חא"ח ס"ט.

(20) פ"ה הי"ז.

(21) ויכל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו" (אבות פ"ג מ"י).

קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מנין, ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו⁸, מה שמירה האמורה בשבת לעולם, אף מורא האמורה במקדש לעולם; ואילו הדין ד"חותמי ברכות שבמקדש" הוא דוקא בביהמ"ק בהיותו קיים?

ויתירה מזה: השאלה היא על הדין "לא יכנס להר הבית במקלו וכו'" גופא – מה שייכותו למשנה זו?!

התירו"ט מבאר, שהדין ד"לא יכנס להר הבית במקלו וכו'" בא בהמשך למש"נ לפנ"ז בענין אהבת ה': "הואיל והזכיר אהבת הש"י עד היכן תגיע, בא להזכיר כמו כן עד היכן תגיע יראתו, שזה שלא יקל וכו' הוא לירא אותו יתברך השוכן בבית הזה וכו'".

אבל עדיין אין זה מובן, כי, עפ"ז נמצא שענין היראה כאן אינו כמו ענין האהבה, כיון שהציווי דאהבה הוא בנוגע להקב"ה בעצמו, ואילו ביראה מדובר כאן רק אודות מורא מקדש, שזהו רק כמו דוגמא ליראת ה'¹⁰; ומה גם שדוגמא זו שייכת רק בארץ ישראל, בסמיכות לביהמ"ק, ולא בחוץ לארץ, ואילו שאר הענינים שבמשנה אינם קשורים עם קדושת הארץ או קדושת ביהמ"ק.

ב. ובהמשך המשנה: "והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם (בשמו של הקב"ה, ולא אמרינן מזלזל הוא בכבודו של מקום בשביל כבוד הבריות להוציא שם שמים עליו, ולמדו מבוועז), שנאמר¹¹ והנה בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה'¹², ואומר¹³ (ומן המלאך שאמר לגדעון) ה' עמך גבור החיל, ואומר¹⁴ אל תבוז כי זקנה אמן, ואומר¹⁵ עת לעשות לה' הפרו תורתך, רבי נתן אומר הפרו תורתך משום עת לעשות לה'" (פעמים שמבטלים דברי תורה כדי לעשות לה', אף זה, המתכוין לשאול לשלום חברו זה רצונו של מקום, שנאמר¹⁶ בקש שלום ורדפהו, מותר להפר תורה ולעשות דבר הנראה אסור).

ובגמרא¹⁷: "מאי ואומר, וכי תימא בועז מדעתי דנפשי קאמר (ולא

(8) קדושים יט, ל.

(9) ושם: "בכל לבבך – בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע, ובכל נפשך – אפילו הוא נוטל את נפשך, ובכל מאריך – בכל ממונך .. בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לך".

(10) כמו מורא תלמידי חכמים שלמדים מהריבוי ד"את ה' אלקיך תירא" (פסחים כב,

(11) רות ב, ד.

(12) ראה לקמן הערה 24.

(13) ס' שופטים ו, יב.

(14) משלי כג, כב.

(15) תהלים קיט, קכז.

(16) שם לד, טו.

(17) סג, א (ובפרש"י).

כפועל ובגלוי (זה יתנו) בעולם העשי' פועלים הענין דנחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני²⁹, שזהו מה שנתאווה הקב"ה⁴³, כתורת רבינו הזקן⁷⁰: "אויף אַ תאווה איז קיין קשיא", שזהו"ע שלמעלה מכל סדר ההשתלשלות כו', ולכן עי"ז נותנים לו בחי' זה האמיתי, יש האמיתי, כפי שמתקשר עם היש דלמטה (כמבואר בארוכה בביאורי הזוהר⁷¹), שלכן נרמזים שניהם במ"ש זה יתנו.

וזהו גם הענין דתרום קרן ישראל. דהנה, ספירת המלכות נקראת גם בשם קרן, כידוע הביאור בזה⁷², לפי שמלכות לית לי מגרמה כלום⁷³, וזהו גם ענין של קרן, כמו קרן זוית, שאינה מציאות לעצמה, כי כל נקודה שתופסים בה ה"ה שייכת לרוח האחד או לרוח השני, ואעפ"כ הרי היא מאחדת אותם, וכידוע גם בענין עלה בכבש ופנה לסוכב ובא לו לקרן כו'⁷⁴, כמבואר בביאורי הזוהר⁷⁵. ובזה נעשית העלי' עד לתכלית השלימות בענין הקרן – תרום קרן ישראל. ועי"ד מ"ש⁷⁶ וירם קרן משיחו, שגם בקרן דמשיח, שזהו תכלית העילוי שבנשמות, בחי' היחידה⁷⁷ [שזהו שיש בכל אחד מישראל ניצוצו של משיח⁷⁸, ובמשיח ישנו ניצוץ של כל אחד ואחת מישראל⁷⁹], נעשה ענין של הרמה (וירם קרן משיחו). וענין זה נעשה עי" הצדקה, שעז"נ⁸⁰ צדקה תרוםם גוי, כמבואר בארוכה ובפרטיות גם בתו"א בתחלתו, וכמבואר בארוכה באגה"ק⁸¹ גודל עילוי עבודת הצדקה בכלל, ובפרט בעקבות משיחא שנפלה סוכת דוד עד בחינת רגלים ועקביים שהיא בחינת עשי' כו', נוסף על אריכות הביאור בתניא חלק ראשון⁸² שע"י הצדקה מעלים מכל עניני העולם הרבה יותר מאשר עי" כל עניני תורה ומצוותי. ולכן, עי" מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות בענין הצדקה כפשוטה, ובכל עניני התורה

(70) אוה"ת בלק ע' תקצז. המשך תרס"ו ע' יא.

(71) לאדמו"ר האמצעי – בשלח צו, ב.

(72) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' אי"ש. מקומות שצויינו בהערה 75. ובכ"מ.

(73) ראה זח"א לג, ב. קלה, ב. רלו, ב. רמט, ב.

(74) זבחים נג, רע"א.

(75) מאמרי אדמו"ר הזקן הנחות הר"פ ע' נב ואילך. ביאורי הזוהר לאדמו"ר האמצעי

קעט, ג ואילך. ולהצ"צ ח"א ע' תסד ואילך.

(76) שמואל-א ב, י.

(77) ספר ארבע מאות שקל להאריז"ל (ע' רמא – בהוצאת ירושלים תשמ"ה). רמ"ז

לזהר ח"ב מ, ב. ח"ג רס, ב. סה"מ תרל"ה ח"א ע' רסו. תרח"ץ ע' ר. תרצ"ט ע' 207.

(78) ראה מאור עינים פינחס כה, יב – בשם הבעש"ט. לקו"ש ח"ב ע' 599. ובכ"מ.

(79) ראה סה"מ תרמ"ג ע' ע. תרנ"ד ע' רסו ובשוה"ג שם. וראה מאור עינים שם.

(80) משלי יד, לד.

(81) סימן ט.

(82) פרק לו (מח, ב ואילך).

ומצוותי' שנקראים בשם הכללי דצדקה, כמ"ש⁸³ וצדקה תהי' לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת (כמבואר בארוכה בחסידות⁸⁴), הנה עי"ז תרום קרן ישראל עוד בימי הגלות האחרונים, ועד שבקרוב ממש באה הישועה וההצלה מהגלות, באופן שרואים גם בעיני בשר הענין דוירם קרן משיחו, בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, במהרה בימינו ממש.

סיום על מסכת ברכות

— משיחות כ"ף בסלו ושי"פ וישב תשל"ז —

א. במשנה האחרונה של מסכת ברכות¹ שנינו: "כל חותמי ברכות שבמקדש היו אומרים עד העולם (שאינן עונין אמין במקדש², אלא המברך אומר בסוף כל ברכה ברוך אתה ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך חונן הדעת, וכן בכלום, והעונין אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, וילפינן לה מקרא דתפלת עזרא³ וסיעתו, ואשמעינן הכא דבמקדש ראשון לא היו אומרים אלא ברוך ה' אלקי ישראל עד מן העולם), משקלקלו המינין (הכופרים בתורה שלא יאמינו בחיי העוה"ב⁴) ואמרו אין עולם אלא אחד (זה), התקינו (עזרא וסיעתו) שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם" (לומר ששני עולמות יש, להוציא מלב הצדוקים הכופרים בתחיית המתים).

ולכאורה אינו מובן: מה שייך הענין של "חותמי ברכות שבמקדש" למשנה שבפרק האחרון⁵, שבה נימנו כו"כ ברכות שנאמרות הן בזמן שביהמ"ק הי' קיים והן בזמן הגלות, ואילו הענין ד"חותמי ברכות שבמקדש" שייך לכאורה למסכת תמיד (או יומא) שבה מדובר בפרטיות ובארוכה אודות עניני ביהמ"ק?

יש מפרשים⁶ שהענין ד"חותמי ברכות שבמקדש" בא בהמשך למ"ש לפנ"ז אודות ביהמ"ק: "לא יכנס להר הבית במקלו וכו'".

אבל לכאורה אין זה מובן כלל — שהרי החידוש בדין דמורא מקדש ש"לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח .. לא יכנס להר הבית במקלו וכו'" הוא (לא בנוגע לזמן הבית, דמאי קמ"ל, אלא בעיקר) בנוגע לזמן שלאחרי חורבן ביהמ"ק, כדאיתא בגמרא⁷ "אי זו היא מורא מקדש, לא יכנס אדם בהר הבית במקלו וכו', ואין לי אלא בזמן שבית המקדש

(1) נד, א (ובפרש"י).

(2) תענית טז, ב.

(3) דכתיב בעזרא (נחמ"י ט, ה) "קומו

ברכו את ה' אלקיכם מן העולם עד העולם",

ואומר אח"כ "ויברכו שם כבודך", כלומר

שעונים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"

(פי' הרע"ב).

(4) פיהמ"ש להרמב"ם.

(5) להעיר, שבמשניות מחולק הפרק

האחרון לכמה משניות, אבל בגמרא הובאו

כל הענינים במשנה אחת.

(6) ראה הגהות וחדושים להרא"מ הורוויץ

(בש"ס ווילנא) לברכות שם.

(7) יבמות ו, ב.

(84) ראה לקו"ת אמור לר, ב. שלח מג, ד. ועוד.

(83) ואתחנן ו, כה.